

Nr 25.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avgivande av förklaring i enlighet med bestämmelserna i art. 36, mom. 2, i stadgan för den internationella domstolen; given Stockholms slott den 24 januari 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen ministern för utrikes ärendena hemställt.

GUSTAF.

Östen Undén.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 januari 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Ministern för utrikes ärendena anför:

När Nationernas förbunds församling den 18 april 1946 beslöt om förbundets upplösning, antog den även en resolution enligt vilken den fasta mellanfolkliga domstolen samtidigt betraktades såsom upplöst. I resolutionen hänvisades till att Förenta Nationernas stadga förutsåge upprättandet av en internationell domstol såsom organisationens främsta rättsskipande organ.

Efter det att val av domare och andra förberedande åtgärder vidtagits av Förenta Nationernas generalförsamling och säkerhetsråd under generalförsamlingens första möte i London i januari—februari 1946, konstituerades den nya internationella domstolen i Haag den 18 april 1946.

Enligt art. 92 av Förenta Nationernas stadga skall domstolen utöva sin verksamhet i enlighet med en särskild domstolsstadga, som är fogad vid och utgör en integrerande del av Förenta Nationernas stadga. Art. 93 utsäger, att alla medlemmar av Förenta Nationerna ipso facto äro anslutna till den internationella domstolens stadga. Stat som ej är medlem av Förenta Nationerna må med generalförsamlingens bifall ansluta sig till domstolsstadgan. Schweiz har vidtagit åtgärder för att begagna sig av denna möjlighet.

Till såväl form som innehåll ansluter sig den nya domstolsstadgan nära till stadgan för den fasta mellanfolkliga domstolen. Vissa ändringar äro av formell natur och bestå exempelvis i att bestämmelser i den gamla stadgan, som åsyftade Nationernas förbund, i den nya stadgan motsvaras av bestämmelser som avse Förenta Nationerna. Övriga ändringar som vidtagits äro i flera fall grundade på erfarenheter från den gamla domstolen och hava tidigare varit föremål för övertvägande inom denna.

En närmare redogörelse för domstolsstadgan har lämnats i det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 196/1946 fogade sakunnigutlåtandet, vilket även återger stadgans text på engelska och franska språken samt i svensk översättning. I nu förevarande sammanhang må blott framhållas, att den nya internationella domstolens doms rätt lika litet som den gamla domstolens i sig själv är obligatorisk. Domstolen är enligt stadgans art. 36, mom. 1, behörig i mål, som underställas den av parterna, samt i de fall som särskilt angivas i Förenta Nationernas stadga och i gällande traktater och konventioner. I sistnämnda hänseende är att märka, att enligt stadgans art. 37 traktatsbestämmelser enligt vilka mål skola hänskjutas till den forna domstolen skola anses innebära, att ifrågavarande mål i stället skola hänskjutas till den nya internationella domstolen, under förutsättning att parterna äro anslutna till den nya domstolsstadgan.

Den nya stadgan ger emellertid liksom den gamla genom en s. k. fakultativ klausul de anslutna staterna en möjlighet att, i förväg och utan särskild överenskommelse, gentemot stater, som åtaga sig samma förpliktelse, erkänna domstolens doms rätt i rättstvister av närmare angiven beskaffenhet.

Bestämmelserna härom återfinnas i stadgans art. 36, momenten 2—6, och äro av följande lydelse:

»2. De stater, som äro anslutna till denna stadga, må när som helst förklara, att de i förhållande till varje annan stat, som åtager sig samma förpliktelse, erkänna domstolen såsom ipso facto och utan särskild överenskommelse behörig i alla rättstvister avseende:

- a) tolkningen av ett fördrag;
- b) varje internationellträttsligt spörsmål;
- c) förefintligheten av någon omständighet, som, därest den konstaterades, skulle innebära åsidosättandet av en internationell förpliktelse;
- d) arten eller omfattningen av den gottgörelse som bör givas i fall av en internationell förpliktelses åsidosättande.

3. Ovan avsedda förklaringar må avgivas antingen utan villkor eller under förutsättning av ömsesidighet från flera eller vissa staters sida eller för viss bestämd tid.

4. Dessa förklaringar skola deponeras hos Förenta Nationernas general-

sekreterare, som har att tillstålla de till denna stadga anslutna staterna och domstolens sekreterare avskrifter därav.

5. Förklaringar, som avgivits jämlikt artikel 36 i stadgan för den fasta mellanfolkliga domstolen och som ännu äro i kraft, skola i förhållanden mellan de till denna stadga anslutna staterna anses utgöra ett erkännande av den internationella domstolens obligatoriska behörighet för den tid förklaringarna ännu skola gälla och i enlighet med deras bestämmelser.

6. I händelse av meningsskiljaktighet rörande domstolens behörighet tillkommer avgörandet domstolen.»

För närvarande äro förklaringar i enlighet med ifrågavarande stadgande gällande för tjugotvå stater. Av dessa hava Australien, Brasilien, Canada, Colombia, Dominikanska Republiken, Haiti, Indien, Iran, Luxemburg, Nicaragua, Nya Zeeland, Panama, Paraguay, Salvador, Storbritannien, Sydafrikanska Unionen och Uruguay avgivit förklaringar enligt den gamla domstolsstadgans art. 36, vilka i enlighet med bestämmelsen i den nya domstolsstadgans nyss återgivna art. 36, mom. 5, utgöra gällande anslutningar till den nya domstolsstadgans fakultativa klausul, medan Amerikas förenta stater, Danmark, Kina, Nederländerna och Norge avgivit dylika förklaringar enligt den nya domstolsstadgan.

För Sveriges del är läget det, att regeringens år 1921 avgivna och senast år 1936 — för en tid av tio år — förnyade förklaring om anslutning till den s. k. fakultativa klausulen utlöpt i augusti 1946, d. v. s. i intervallen mellan upplösningen av den fasta mellanfolkliga domstolen och Sveriges anslutning till Förenta Nationerna, vilken såsom nämnts även innebär vårt lands anslutning till stadgan för den internationella domstolen.

De i kraft varande anslutningarna gälla antingen tills vidare eller för viss tid — merendels tio eller fem år — eller slutligen på viss tid — i regel fem år — med automatisk förlängning på obestämd tid med rätt till uppsägning vid vilken tidpunkt som helst. Sistnämnda form har kommit till användning i de förklaringar som avgivits av Amerikas förenta stater, Kina, Nederländerna och Storbritannien. Danmarks och Norges förklaringar gälla för en tid av tio år.

På ett par undantag när (Haitis, Paraguays) äro samtliga i enlighet med den fakultativa klausulen avgivna förklaringarna i olika form förknippade med ett uttryckligt angivande av att de gälla endast under förutsättning av ömsesidighet. Dessutom ha i åtskilliga fall särskilda förbehåll tillfogats, såsom förbehåll för tvister avseende territoriella frågor, tvister för vilkas behandling annat förfarande stadgas i särskilda traktater, tvister, som hänföra sig till förhållanden, vilka i tiden ligga före anslutningen, etc. Det må ytterligare blott nämnas, dels att Förenta staternas förklaring, förutom att den upptager en del av ovannämnda förbehåll, undantager tvister avseende angelägenheter som väsentligen falla inom Förenta staternas egen behörighet, sådan denna bestämmes av Förenta staterna, dels att Storbritannien i sin förklaring gjort förbehåll för tvister uppkommande genom händelser, som inträffat under tid, då landet varit invecklat i fientligheter. Å andra sidan ha åtskilliga stater avgivit förklaringar utan dylika särskilda förbehåll.

Vid föredragning av frågan om avlåtande till 1921 års riksdag av proposition i ämnet framhöll dåvarande ministern för utrikes ärendena, hurusom möjligheten för en stat att, vid uppkommande tvist med annan stat, kunna instämma sin motpart inför domstolen även utan motpartens samtycke vore inledningen till ett nytt stadium i folkrättens utveckling mot en effektiv internationell rättsordning. Den ideella vinsten häruti vore förenad med påtagliga praktiska fördelar. Den omständigheten att Sverige tagit verksam del i strävandena för upprättandet av en fast domstol och för genomförandet av principen om obligatorisk domstolsbehandling vore ett ytterligare skäl att i handling verka för principens framgång. Vid avlåtandet av 1926 och 1936 års propositioner till riksdagen om avgivande av förnyade förklaringar erinrades om de skäl, som år 1921 angivits, och underströks, att de fortfarande ägde full giltighet. I 1936 års proposition framhölls tillika, att grundsatsen om obligatorisk skiljedom eller rättsligt avgörande i internationella tvister under de närmast förflutna tio åren vunnit stor utbredning genom avslutandet av talrika tvåsidiga avtal i ämnet och genom tillkomsten av 1928 års generalakt angående fredligt biläggande av internationella tvister, vilken i likhet med den fakultativa klausulen vunnit anslutning från ett stort antal länder. Det framhölls även, att under tioårsperioden åtskilliga internationella processer förekommit. Ehuru det varit mera sällsynt, att en stat blivit instämd utan att ha lämnat sitt samtycke i det särskilda fallet, hade dock den fakultativa klausulen kommit till tillämpning i tre fall. Därefter har instämmande inför den fasta mellanfolkliga domstolen enligt denna klausul skett i fem fall, senast år 1939. Denna utveckling avbröts genom det andra världskriget, och under den tid Nederländerna var ockuperat sammanträdde icke den fasta mellanfolkliga domstolen, vilken icke lämnade sitt säte i Haag. Inför den nya internationella domstolen har ännu icke något mål blivit anhängiggjort.

*Departements-
chefen.*

För den nya säkerhetsorganisationen, Förenta Nationerna, är fredlig lösning av internationella tvister ett huvudändamål. Sålunda inskräpes redan i FN-stadgans art. 1, mom. 1, att ett av Förenta Nationernas ändamål är att »genom fredliga medel och i överensstämmelse med rättvisans och den internationella rättens principer tillrättalägga eller lösa internationella tvister eller saklägen . . .» och enligt stadgans art. 2, mom. 3, förplikta sig Förenta Nationernas medlemmar »att lösa sina internationella tvister med fredliga medel på sådant sätt att internationell fred och säkerhet samt rättvisan icke sättes i fara». Reglerna för fredlig lösning av tvister utvecklas närmare i FN-stadgans kapitel VI, i vilket bl. a. stadgas (art. 36, mom. 3), att säkerhetsrådet, när det är verksamt för biläggande av tvist, bör beakta, att rättstvister i regel böra av parterna hänskjutas till den internationella domstolen.

De skäl som föranledde svenska regeringen att ansluta sig till den gamla domstolsstadgans fakultativa klausul och att sedermera förnya denna anslutning göra sig med lika stor rätt gällande till förmån för vårt lands godkännande av en obligatorisk domsrätt för den nya internationella domstolen

enligt art. 36 av domstolsstadgan. Det åligger Sverige som medlem av Förenta Nationerna att främja tillämpningen av internationell jurisdiktion. Anledning finnes sålunda icke att ifrågasätta någon ändring i vårt lands vedertagna inställning till grundsatsen om fredlig lösning av internationella tvister genom deras hänskjutande till internationellt judiciellt organ och i vår inställning till principen om obligatorisk domsrätt för den internationella domstolen enligt den fakultativa klausulen.

Alltså finner jag mig böra förorda, att Sverige avger förklaring av det innehåll som framgår av art. 36, mom. 2, av stadgan för den internationella domstolen att gälla under förbehåll av ömsesidighet. I vad avser frågan om giltighetstiden för en dylik förklaring får jag under hänvisning till vad som tidigare gällt förorda en period av tio år. Förklaringen torde böra avse tvister, som hänföra sig till förhållanden, vilka i tiden ligga efter anslutningen.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att riksdagen må samtycka till att Kungl. Maj:t för Sveriges del må avgiva sådan förklaring, som avses i art. 36, mom. 2, av stadgan för den internationella domstolen med iakttagande av att förklaringen innefattar de begränsningar som i det föregående angivits.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Harald Edelstam.
